

Otkriveno neprocjenjivo
kulturno-historijsko blago

JOSIP GRBELJA NAS IZVJESTITELJ S OPERACIJE VAĐENJA GALIJE KOD PASMANA, JAVLJA:

NEPROCJENJIVO BOGATSTVO

LJA (KONACNO) U PRAVIM RUKAMA

**IZVADENI PR
JEDINSTVEN**

VRIJEDNOST

I jučer s
ronili st
meta s
broda k

HORIZONTI PROŠLOSTI

Šibenčani,

Otkriće i istraživanje brodoloma iz 16.-17. stoljeća
kod otoka Gnalića 1967. i 1968. godine

Vigalije s dna Jadrana

ZAVRŠENA PRVA FAZA VAĐENJA PREDMETA
S POTOPLJENE LAĐE KOD BIOGRADA

Tajna o porijeklu
galije — danas

NA GALIJI
- ZLATO?

pioniri hrvatske hidroarheologije

Podsjetnik na veliku povijesnu ulogu Šibenčana u nastanku i razvoju hrvatske podvodne arheologije kao zasebne znanstvene discipline

PIŠE: EMIL PODRUG

FOTOGRAFIJE:

ZDENKO BRUSIĆ, JOSIP GRBELJA,

WWW.MAXDIZAJN.COM

Ovo nije samo priča o jednom velikom otkriću ili zanimljivo svjedočanstvo o pionirskim danima hrvatske podvodne arheologije, već pokušaj spašavanja od zaborava golemog doprinosa i uloge Šibenčana u nastanku i razvoju hrvatske podvodne arheologije kao zasebne znanstvene discipline. Povod za ovo podsjećanje rijetko je i tek uzgredno spominjanje šibenskog arheologa **Zlatka Gunjače** te **Dalibora Martinovića** i drugih članova šibenskog Kluba podvodnih aktivnosti **Kornati** u opsežnoj stručnoj i popularnoj literaturi o otkriću, istraživanjima i epohalno značajnim nalazima na do sada najvažnijem i najizdašnjem podmorskom arheološkom lokalitetu svjetskog glasa kod otoka **Gnalića** ispred **Biograda na Moru**.

Kako je rođena hrvatska podvodna arheologija 1967. i 1968. godine i kakvu su ulogu u prvom sustavnom istraživanju nekog podmorskog arheološkog lokaliteta u nas odigrali Šibenčani, ispričao nam je jedan od glavnih akte-

ra tih događaja **Dalibor Martinović**, konzervator-restaurator u Muzeju grada Šibenika, koji je nalazište otkrio, a potom i aktivno sudjelovao u njegovom istraživanju.

Sudbonosno poznanstvo

Krajem ljeta 1967. godine izvjesni kapetan **Barić** je u **Crvenoj luci** kod Pakoštana pričavao vijest o nalasku bogatog brodoloma u podmorju obližnjeg otočića **Gnalića**. Priča se nastavila *kotrljati* te je nakon nekoliko dana stigla do Šibenika, do **Zlatka Gunjače**, kustosa arheologa u **Muzeju grada Šibenika**. Gunjača se tada još nije aktivno bavio ronjenjem, ali je već bio duboko *uronio* u ideju o pokretanju pravih podvodnih istraživanja arheoloških lokaliteta koje je, uz to, trebalo što prije zaštititi od sve brojnijih pljačkaša. Podvodna arheologija kod nas je još bila u povojima, a među arheolozima nije bilo obučenih ronilaca. Gunjača je stoga već neko vrijeme bio u kontaktu s članovima **Kluba za podvodne aktivnosti Kornati** iz Šibenika, koje je povremeno znao angažirati na terenskim pregledima šibenske luke. U tom klubu je 1965. upoznao **Dalibora Martinovića**, tada petnaestogodišnjaka, koji je od prvog dana bio aktivni član *Kornata*.

-Kada je Gunjača saznao za Gnalić, već je imao nas iz kluba kao operativu na koju je u svakom tre-

Ljudi-žabe na Gnaliću

Kugle cinabarita i mjedeni limovi

Izvlačenje sidra

nutku mogao računati pa smo nakon samo nekoliko dana priprema 15. rujna 1965. godine krenuli u potragu za famoznim brodom i podmorskim blagom o kojem se naveliko govorilo i šaputalo - priča nam Dalibor Martinović.

-Šef pomorske policije **Romano Čikarela** ustupio nam je policijski brod i posadu koja nas je čekala u Murteru. U ekipi su, osim Gunjače i mene, bili ronionci **Boris Santini** i **Vinko Šarić** te nekoliko starijih članova kluba koji su išli iz znatiželje. Kad smo u Murteru prešli iz automobila u policijski brod, u zraku se osjećalo uzbuđenje i neizvjesnost. Nitko od nas ronilaca nije znao gdje se uopće nalazi taj otok Gnalić, niti što nas tamo čeka. Na kraju krajeva, nitko nije mogao biti do kraja siguran niti u to da je vijest o brodolomu pouzdana informacija, a ne nekakva izmišljotina.

A nisu mogli znati ni to da će se izlet početi pretvarati u avanturu još i prije nego što dođu do Gnalića.

Bliski susret s Murterinima

Negdje na pola puta, u blizini otoka **Vrgade**, pažnju policajaca privukao je njima poznat brod usidren na pučini. Čikarela je zadovoljno uzviknuo: *-Konačno smo ih uhvatili na djelu!*

U tom drugom brodu su zatekli jednog Nijemca, a iz mora se ubrzo pojavio jedan ronilac. Po mjehurima na površini dalo se zaključiti da se pod morem skriva još jedan. Kad je postalo jasno da treći sudionik ne izlazi na površinu jer je očito iznad sebe prepoznao policijski brod, policajci su zamolili Martinovića da zaroni po njega.

-Našao sam ga dolje na 25- 30 metara dubine s ogromnom vrećom punom spužava. Nakon nekoliko trenutaka pregovaranja na mote, pristao je izaći na brod. Dvojica ronilaca bila su Murterini, članovi Sportsko-ribolovnog društva **Kornatar**, otprije poznati policiji po ilegalnom vađenju spužava i kojekakvim drugim aktivnostima. Policijsko ispitivanje nije teklo glatko i u jednom je trenutku umalo došlo do fizičkog obračuna kada je jedan od Murterina počeo prema nama zamahivati teškim ronilačkim pojasom.

Policajci su brzo smirili situaciju i rutinski je okončali kaznenom prijavom, zapljenom ronilačke opreme i oduzimanjem spužava. No, njih se trojica nisu dala smesti i, dok su se brodovi razilazili, bahato su vikali: *-Uzmite nam opreme koliko 'oćete, briga nas, mi smo našli zlata!* Oni nisu znali kamo se zapravo uputila šibenska policijsko -ronilačka ekipa. Nama je to bio još jedan znak da je Gnalić već dobrano poznat u tim vodama. Kasnije su novine pisale da je kapetan Barić upravo od ove dvojice Murterina saznao za Gnalić.

Izvlačenje topova

Zlato! Zlato!

Kada su doplovili do Gnalića – stjenovitog otočića između Vrgade i Pašmana – pojavio se novi problem: kamo zaroniti, gdje tražiti davno potonuli brod? Znali su samo da je - *tu negdje*. Trojica ronilaca iz kluba počela su pretraživati dno u krugu od stotinjak metara od otočića, na dubini od tridesetak metara. Santini je odustao prvi zbog kvara na opremi, a potom je morao odustati i Šarić pa je Martinović nastavio roniti sam. Pregledavao je dno oko otoka dugo i pažljivo, ali bez uspjeha. Ostacima broda, tragovima brodoloma nigdje nije bilo ni traga.

-Već sam bio obišao gotovo čitav otočić, a broda jednostavno nema, nema i nema... Svi su već digli ruke od jalova posla, ali Zlatko Gunjača nije htio odustati i stalno me je poticao da nastavim tražiti. S broda mi je dovikivao; -Ajde Dale, daj probaj još malo, mora biti tu negdje! Poslušao sam ga i – isplatilo se. Ugledao sam nekakav velik pravokutan predmet naslonjen na stijenu. Bila je to škrinja sa željeznim okovom. Kad sam po njoj kucnuo nožem, iz nje su izlazili balončići zraka. Malo dublje iz mulja virio je dio topa - pravog brodskog brončanog topa na kojem se jasno vidjela godina kada je izliven: MDLXXXII. Uхватила me euforija... top iz 1582. godine! To je to, to je taj potopljeni brod, našli smo ga!

Sad je Dalibor već svuda oko sebe vidio gomilu razbacanih predmeta. Počeo je iz mulja izvlačiti nekakve žute limove tako blještave da je odmah pomislio kako pred sobom vidi zlato.

-Bile su to tanke ploče duge oko jedan metar, široke dva pedlja, naslagane jedna na drugu. Skroz su me zaslijepile, sjajile su ka' nove, a bile su stare četiri stoljeća! Mulj ih je savršeno zaštitio i sačuvao! Malo dalje bili su isto tako sjajni okruglasti čunjevi. Bio sam siguran - to je zlato... oko mene je zlato, pravo zlato... puno zlata... gomile zlata!

Uokolo na pjeskovitom dnu ležali su razbacani raspadnuti sanduci s dijelovima svijjećnjaka, zatim nevjerojatno puno okruglih staklenih predmeta, i još nešto veliko, okruglo i teško što nije mogao prepoznati. Ekipa na brodu i dalje nije znala ništa o otkriću, a prava strka je nastala kada je Dalibor izronio i počeo vikati: *-Doli je! Zlato! Zlato! Zlata k'o u pričil! Krcato zlata doli!*

Na brodu je zavladao ushićenje. Svi su uglaskali: *-Zlato! Zlato!* Zlatko Gunjača je odmah stupio u akciju i Martinoviću dodao nekakvu mrežu, jedinu koju su imali na policijskom brodu i smireno mu kazao: *-Dale, daj još jednom zaroni, imaš taman još toliko zraka u boci, pa sakupi pomalo od svega što si vidio dolje.*

Tako je Martinović opet zaronio i počeo sakupljati sve što je moglo stati u mrežu. Ugledao je i jednu *frišku* lopatu! Očigledno je netko lokalitet posjećivao i *ispitivao*, no prava pljačkaška

Gnalić, listopad 1968.: Tomislav Ivanović (zvani Tome Talijanac), Ksenija Radulović, Vinko Šarić Zele, Edi Macuka, Zlatko Gunjača, Ivo Vujić, Tomislav Đorđević, Dalibor Martinović, Boris Santini, Joško Bogdan, Zdenko Brusić; donji red: Ivo Petricoli, Božidar Vilhar i Jerko Domančić.

akcija vjerojatno se tek spremala jer je brod još uvijek izgledao više-manje nedirnut. Na brodu su svi bili oduševljeni sjajnim zlatnim limovima pa su jedva čuli Martinovićeve vijesti o škrinjama i topovima i informaciju da je na jednom od njih ugravirana 1582. godina. No dan pun uzbuđenja i euforije primakao se kraju. Više se nije moglo ništa raditi pa su zaplovili nazad prema Murteru.

Zlato ipak nije bilo zlato

Na povratku u Murter Gunjača je apelirao na sudionike ovog povijesnog događaja da sve mora ostati tajna. Svi su se složili da vijest o podmorskom blagu kod otoka Gnalića ne smije procuriti u javnost dok lokalitet ne bude zaštićen i arheološki istraživan. Sve što je pronađeno prevezeno je privatnim automobilom Zlatka Gunjače u Šibenik.

Novinarima se ipak nije moglo uteći. Već istoga dana **Mirko Urošević**, šibenski dopisnik **Vjesnika**, nekako je doznao za ekspediciju koja je trebala biti velika tajna pa je vijest o spektakularnom otkriću kao prvorazredna senzacija osvanula na naslovnoj stranici. Tajna više nije bila tajna, ali... ni zlato više nije bilo zlato.

Komad *zlatnog lima* koji je Dalibor Martinović izronio kod Gnalića sutradan je odnesen na ekspertizu u zlatarnicu **Gašpara Bataljaka** u šibenskoj Kalelargi. Iskusni zlatar odmah je posumnjao da nije riječ o zlatu, ali je ipak napravio kemijsku provjeru. Zlato nije bilo zlato već mjed.

-Euforija je splasnula. Ohladili smo se. Otrijeznili. Možda je tako bilo bolje. Sada se moglo trezvenije i hladnije glave sagledati situaciju. Dakle, limene ploče i kuglasti čunjevi bili su poluproizvodi (sirovine) od mjedi, a ono nešto veliko i strašno teško što pod morem nisam mogao prepoznati bila je sirovina minerala cinabarita, živinog sulfida koji se koristio za ekstrakciju žive i proizvodnju raznih lijekova i kemikalija. Dijelovi svijećnjaka u obliku lavovskih glava i okrugla stakla također su bili refužna roba – dijelovi od kojih su negdje, u tko zna kojim radionicama, sklapani cjeloviti, gotovi proizvodi – sjeća se Martinović.

Na dnu mora kod Gnalića bili su, dakle, pronađeni tovar i ostaci trgovačkog broda koji je vjerojatno nagli nalet bure na izlasku ili ulasku u Pašmanski kanal bacio na stijene otoka Gnalića negdje krajem 16. ili početkom 17. stoljeća. Saznanje da nije nađeno zlato nije umanjilo vrijednost nalaza. Već je i mala količina nalaza pokupljenih s dna ukazivala je da je potopljeni brod kod Gnalića prvorazredan arheološki lokalitet koji će ponuditi nove i vrijedne podatke o trgovini, kolanju roba, obrtništvu, ukusu i modi tijekom razdoblja najvećeg uzleta Mletačke Republike.

Bačva na ostacima trupa broda

Dalibor Martinović na dan otkrića brodoloma, 15.09.1967.

Dalibor Martinović i Zlatko Gunjača

Belgijanci u zatvoru

Gnalić je od tada bio pod stalnom prismotrom pomorske policije čije su ga patrole redovito obilazile. No, podmorje nije mirovalo. Novinska senzacija učinila je svoje te se vijest o Gnaliću proširila u međunarodnim krijumčarskim krugovima. Pljačkaši podmorskog blaga krenuli su u akciju, ovog puta čak s drugog kraja Europe. Nekih mjesec dana nakon objave u *Vjesniku*, policijska ophodnja je kod Gnalića na djelu uhvatila šest ronilaca iz **Belgije** koji su nad lokalitet dovukli, ni manje ni više nego - improviziranu ploveću dizalicu. Do dolaska policijske patrole uspjeli su s dna dignuti jedan top i nešto sitnog materijala koji je policija odmah zaplijenila. Svi su privedeni u Crvenu luku, a potom odvedeni u zadarski zatvor. Oduzeta im je sva oprema, a osim velike novčane kazne *zaradili* su i trogodišnju zabranu ulaska u tadašnju Jugoslaviju. Dok je u Zadru trajalo suđenje Belgijancima, pripreme za pravo arheološko istraživanje privedene su kraju. Zbog kompleksnosti organizacije, ali najviše zbog nedostatka novca, od otkrića do početka sustavnih istraživanja bilo je prošlo godinu dana. Na projektu su snage udružile tadašnje općine Zadar, Biograd na Moru i Šibenik, a glavninu posla trebali su obaviti **Muzej grada Šibenika, Zavod za zaštitu spomenika kulture i Narodni muzej u Zadru**. Važnu tehničku i logističku podršku pružila je tadašnja Jugoslavenska ratna mornarica, koju je Zlatko Gunjača dogovorio s **Tomislavom Đorđevićem**, mornaričkim oficirom u Šibeniku. Gunjača je veliki posao obavio i u onom najtežem dijelu organizacije – uspio je pronaći novac za financiranje opsežne akcije i podmirivanje visokih troškova velike istraživačke ekipe koja se kod Gnalića usidрила u prvom tjednu listopada 1968. godine. Prvo veliko podvodno arheološko istraživanje moglo je početi!

Boris Santini, Damir Lozić i Dalibor Martinović

Dotad neviđeno arheološko istraživanje

- To je bio dotad neviđeni poduhvat u podmorskim istraživanjima - sjeća se Martinović.

-Tih se dana oko Gnalića motalo toliko različitih plovila, prava mala flotila! Dovedi smo veliku vojnu pinicu i ronilačku barkasu s dekompresijskom komorom, zatim jedan remorker i razne prateće brodove na kojima je bilo puno pripadnika mornarice. Čitavo to vrijeme oko otočića je patrolirao i jedan policijski brod koji je osiguravao radno područje jer su nas redovito posjećivali brojni znatizeljni lokalni mještani na svojim brodicama. Pinica je bila veća i od samog otočića. Na njoj smo radili, živjeli i noćili, znalo nas je biti i tridesetak. Imali smo i svog kuhara, **Ivu Vujića** iz Šibenika.

Za glavnog nositelja ronilačkih akcija na Gnaliću određen je Klub za podvodne aktivnosti *Kornati* iz Šibenika. Osim Dalibora Martinovića u podmorskim radovima sudjelovali su ronici **Boris Santini**, **Edo Macuka**, **Tomislav Ivanović** zvani Tome Talijanac i **Vinko Šarić Zele**. Kao pojačanje dovedeni su iskusni ronici

Okovana škrinja

Dalibor Martinović: Gnalić je odredio moj život

Naš kazivač Dalibor Martinović već je kao četrnaestogodišnjak postao član Kluba za podvodne aktivnosti *Kornati*. On i njegov kasniji kum **Damir Lozić** prethodno su skupljali plivačko iskustvo na šibenskom bazenu pa su u klub došli s dobrim predispozicijama. Sa šesnaest godina Martinović je postao samostalni ronilac i već bio u arheološkim vodama, provodeći za **Zlatka Gunjaču** terenske preglede potencijalnih arheoloških lokaliteta. Otkriće i istraživanje Gnalića 1967. i 1968. bili su prekretnica u Martinovićevom životu.

-Uz Gunjaču sam se već ranije počeo zanimati za arheologiju, pogotovo podmorska istraživanja, a rad na Gnaliću u ekipi s eminentnim arheolozi-
ma i konzervatorima bio je neprocjenjivo iskustvo koje je prevagnulo u mojoj odluci da se konačno posvetim muzejskoj struci. Na moje opredjeljenje da se intenzivnije počnem baviti konzervacijom arheoloških nalaza utjecao je i Darko Vilhar, tada naš vodeći konzervator- restaurator.

Nakon Gnalića, Martinović je odslužio vojni rok u 1971. zaposlio se u Muzeju grada Šibenika kao konzervator-restaurator. Ubrzo je na Pedagoškoj akademiji u Splitu upisao kemiju i biologiju. Konzervatorski zanat je tijekom studija pekao u Zadru, radeći s Vilharom i **Ivom Donellijem**, između ostalog, i na obradi nalaza s Gnalića.

U međuvremenu su Gunjača i **Zdenko Brusić**, koji je također bio zaposlen u šibenskom Muzeju, ubrzo nakon kampanje na Gnaliću kod Martinovića položili ronilački tečaj te je šibenska muzejska trojka započela intenzivna istraživanja podmorskih nalazišta. Tijekom sedamdesetih godina u potrazi za nalazištima preronili su, moglo bi se reći, čitav šibenski akvatorij. Martinović je 1971. godine otkrio ostatke potonulog rimskog broda kod rta Plavca na **Zlarinu** koji je potom s Brusićem i Gunjačom nekoliko godina istraživao. Bilo je to prvo sustavno istraživanje podmorskog lokaliteta na šibenskom području. Usljedila su brojna re-kognosciranja i istraživanja na Kornatima, u kanjonu Krke, na području Primoštena i Rogoznice, a zatim i diljem Jadrana, od Šipana i Mljeta do Savudrije. Posljednje veće podmorsko istraživanje pod vodstvom šibenskog Muzeja provedeno je na nalazištu rimskog brodoloma kod otoka Gušteranski nedaleko od otoka Žirja početkom osamdesetih godina. Martinović, Gunjača i Brusić bili su čitavo to vrijeme vodeći ronilačko-arheološki tim na Jadrano, zahvaljujući čemu Muzej grada Šibenika posjeduje iznimno bogatu zbirku podmorskih nalaza.

Jerko Domančić s Hvara, **Dubravko Balenović** i **Jure Hajtun** iz Malog Lošinja te nekoliko ronilaca specijalne jedinice tadašnje JRM. Od muzejske i konzervatorske struke na *pinici* su stalno boravili Zlatko Gunjača iz šibenskog Muzeja, **Ksenija Radulić** iz Zavoda za zaštitu spomenika kulture Zadar, **Sofija Petricioli** iz zadarskog Narodnog muzeja, zatim sveučilišni profesor - povjesničar umjetnosti **Ivo Petricioli**, arheolog **Zdenko Brusić**, tada kustos Ninske zbirke i konzervator-restaurator **Darko Vilhar** iz Arheološkog muzeja u Zadru. Bili su tu i viši mornarički časnici, kao i predstavnici biogradske općine.

Pionirski dani hrvatske hidroarheologije

Istraživanje je trajalo deset-dvanaest dana. Ronilo se u parovima, u smjenama po 20 minuta. Svaki je par ronio dva puta u danu. Veliki predmeti vađeni su pojedinačno, dizalicom s barkase.

*-Tada se još nije primjenjivao današnji način istraživanja lokaliteta po kvadrantima i s mamut-sisaljkama, nego smo s palube pinice dobivali upute poput: -Vađi sve što viri. Vađi sve što se može izvaditi. Sve što se može izvaditi neka ide gore. To je bilo prvo veće podmorsko istraživanje kod nas pa su se zbog neiskustva događale ipogreške. Kod dizanja teških predmeta poput topova i sidara konopi su znali pucati, teret bi se strovalio natrag na dno pa, idemo, opet sve ponovno. Da bismo to izbjegli, trebalo je oko predmeta na dnu najprije dobro ukloniti mulj i pijesak, a zatim ih najbolje osigurati prije izvlačenja na površinu. Danas to zvuči smiješno, ali tih smo dana morali improvizirati, učiti na licu mjesta i isprobavati razne metode čišćenja i vađenja nalaza. To su zaista bili pionirski dani hrvatske hidroarheologije. Sitni i rastresiti materijal, naročito brojne staklene predmete, pakirali smo u mreže. Kad bi mreža bila puna, na površinu bismo izbacili plovak, što je bio znak ljudima u kaicima da mogu početi izvlačiti. Zatim je sve prebacivano na *pinicu* gdje su muzealci razvrstavali nalaze – priča nam s nostalgijom Dalibor Martinović.*

Sabotaže i krađe u ekipi

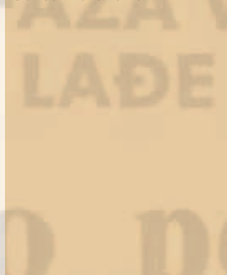
Pojedini ronionci (nećemo im ovom zgodom spominjati imena, ali treba napomenuti da se nije radilo o članovima SRD *Kornati*) nisu se držali prvotnog dogovora da se dekompresija nakon ronjenja obavlja na licu mjesta, ispod površine, već bi nakon odrađene smjene odlazili u plićak Gnalica. Čitava je situacija izgledala pomalo sumnjivo pa se Martinović u jednom trenutku uputio za njima i otkrio da u škrapama plićaka, pod krinkom dekompresije, skrivaju sitne predmete koje su naumili kasnije preprodati za svoj račun. Gunjača ih je odmah isključio iz daljnjeg istraživanja.

Topovi s Gnalica i svileni damast u biogradskom muzeju

Dalibor Martinović

Replika galije koja je potonula pored otoka Gnalica

I na *pinici* bi se, uslijed ushićenja, ali i zbog lakomosti pojedinaca, znalo događati da bi vrijedni predmeti išli iz ruke u ruku i nakon nekog vremena nestali. To se, na primjer, dogodilo s prekrasnom bojanom staklenom čašom. Nakon prijetnji da će intervenirati policija, predmet bi se, naravno, odnekud pojavio.

-Iako su se takvi ekscesi događali rijetko, bili su jasan znak da se svaki predmet mora stalno imati na oku jer ljudi su takvi. Bilo je jasno da je riječ o vrijednim stvarima. Za mnoge su iskušenja bila prevelika. Takve se stvari kod velikih otkrića jednostavno događaju.

Kako bilo, vrijedni nalazi su malo-pomalo počeli stizati na *pinicu* i izazivati opće oduševljenje.

Senzacije i senzacije

Tijekom tog prvog istraživanja s dna mora kod otoka Gnalica izvađeno je osam manjih i većih brončanih topova, dva velika sidra, jedan mlin-ski kamen, jedna okovana škrinja, puno dijelova mesinganih svijećnjaka, koji su izvorno bili pakirani u drvenim škrinjama, a sada su ležali razbacani po dnu, deseci komada cinabarita, kositrene šipke, drvene bačve, bakreno i porculansko posuđe, jedan sanduk pun britava za brljanje te mnoštvo staklenih proizvoda. Izgleda da je staklo činilo glavni dio tereta potopljenog broda, a pokazalo je visoka proizvodna i estetska dostignuća čuvenih venecijanskih radionica na **Muranu** krajem 16. stoljeća. Sakupljeno je nekoliko tisuća ulomaka čaša, zdjela, vrčeva, boca, ogledala, okruglih prozorskih stakala, čak i naočala koje su imale kožnate okvire!

Na *pinici* su uz arheologe i povjesničare dežurali i novinari. Sve važnije novine skoro su svaki dan izvještavale o tijeku istraživanja i senzacio-

nalnim nalazima. Tu je bila i televizijska ekipa koja je snimala dokumentarac o prvom velikom podmorskom arheološkom istraživanju na Jadranu. Dotad niti jedno arheološko istraživanje nije pobudilo toliko zanimanje medija. Naslovi su bili bombastični, nerijetko i potpuno nerealni.

- Neke manje objektivne novine pumpale su priču o zlatu kojeg uopće nije bilo i mamile čitatelje naslovima kao: **Sutra vađenje zlatnih poluga ili Sutra vađenje ljudskih kostiju**. Nama je to bilo smiješno, ali nam je i godila tolika medijska pažnja. Smijali smo se i kad je moj otac, čitajući sve te naslove o zlatu, zaključio: **-Mila majko, šta smo se obogatili!**- prisjeća se Martinović.

Ljudi-žabe

Svake večeri senzacija je bila i pristajanje piniće na biogradskoj rivi gdje su nalazi prebacivani na kopno. Čim bi se brod pojavio pred Biogradom, ljudi bi u nekoliko minuta ispunili rivu i znatizeljno pratili iskrcavanje vrijednih predmeta. Općinska uprava Biograda za skladištenje nalaza osigurala je poseban prostor i već je bilo dogovoreno da svi nalazi imaju ostati tu. Osim arheoloških nalaza, čuđenje u publici izazivala je i sama pojava ronilaca!

-U to vrijeme nije bilo uobičajeno vidjeti čovjeka u ronilačkom odijelu i s bocama na leđima. Malo tko je i imao takvu modernu ronilačku opremu kao mi na Gnaliću. U Zadru, primjerice, tada uopće nije bilo profesionalnih ronilaca. Ljudima je pravo čudo bilo vidjeti čovjeka u tamnom, uskom odijelu kako zaranja pod more i dugo vremena se ne pojavljuje na površini. Zvali su nas ljudi-žabe. Bili smo prava atrakcija!

Razočarani novinari i oduševljeni stručnjaci

Kad je iz mora konačno izvučena i ona velika okovana željezna škrinja koju je Dalibor Martinović uočio pri prvom ronjenju kod Gnalića, odlučeno je da se nju ipak preveze u zadarSKI Narodni muzej i tamo otvori pod paskom kustosa i konzervatora jer se nije znalo, a nije se moglo ni pretpostaviti, što se u njoj nalazi. No, narod okupljen na biogradskoj rivi počeo se buniti i prosvjedovati protiv odnošenja zagonetne škrinje jer se već bilo šušvalo da je riječ o brodskoj blagajni prepunoj zlata! Ljudi su vikali: **-Zlato mora ostati u Biogradu!** Škrinja je ipak transportirana u Zadar i za nekoliko dana, uz medijsku pompu koju su pratile najave u novinama, otvorena pred stotinjak stručnjaka, znatizeljnika i novinara. Više od sat vremena trajalo je nape-to iščekivanje prisutnih dok su konzervatori odvajali dno škrinje. Velika očekivanja dovela su do razočaranja javnosti kada se pokazalo da

Prva novinska vijest o Gnaliću (Vjesnik, 17.09.1967.)

je u njoj nema zlata. Stručnjaci međutim nisu bili razočarani, već naprotiv – oduševljeni. Ono što su novinari opisali kao nešto tekstila u posljednjem stadiju raspadanja ... i ništa više osim smrdljive vode, bio je u naravi jedinstven, spektakularan i senzacionalan nalaz – i nakon četiri stoljeća pod morem u toj je škrinji **ostao očuvan izuzetno skupocjeni svileni damast (brokat) smotan u balu dugu 54 metra**. Uz damast bilo je još nekoliko košulja i kapa iz 16.-17. stoljeća te jedna zlatarska vaga – sve redom, pokazalo se tijekom naknadne restauracije i konzervacije sadržaja škrinje u Švicarskoj, unikatni primjerci neprocjenjive vrijednosti i značaja.

Tako je završila prva istraživačka kampanja na Gnaliću. Naposljetku je sav izvađeni materijal odnesen u Zadar na konzervatorsko-restauratorsku obradu, a potom vraćen u Biograd u čijem je muzeju trajno izložen. Potopljeni brod kod otoka Gnalića nije te godine do kraja istražen, a nije ni do danas. Nakon 1968. uslijedilo je još nekoliko kampanja na Gnaliću, ali u njima više nisu sudjelovali šibenski muzealci i ronionci pa naša priča ovdje završava. ■